

Pekka Häyry

* 13.12.1939 † 29.4.2020

PEKKA HÄYRY KUOLI 80-vuotiaana Lohjalla 29. huhtikuuta 2020. Hän oli syntynyt Vihdissä 13. joulukuuta 1939. Häyry aloitti vuonna 1958 lääketieteen opinnot Helsingin yliopistossa ja valmistui lääketieteen lisensiaatiksi 1965. Jo opiskeluaikana hän hakeutui Zootomille tutkimistyöhön, jossa professori Lauri Saxénin ohjauksessa valmistui väitöskirja vuonna 1966. Väitöksen jälkeen Häyry lähti post doc -tutkijaksi legendaarisen Hilary Koprowskin johtamaan Wistar-instituuttiin Philadelphiaan. Siellä hän teki mullistavan havainnon, joka vaikutti tulevaan tutkijauraan. Mentoringinsa Vittorio Defendin kanssa hän julkaisi Science-lehdessä klassiseksi muodostuneen työn, jossa osoitettiin, että ns. yksisuuntainen mixed lymphocyte culture tuottaa spesifisiä tappajasoluja vieraita kudasantigeenejä kantavia soluja vastaan. Häyry oli luonut koeputkimallin elinsiirännäisen hylkimisreaktiosta.

Palattuaan post doc -kaudelta vuonna 1970 Häyry jatkoi tutkimustyötään Helsingin yliopiston III patologian laitoksella eristämällä ja analysoimalla siirännäisen hylkimisreaktioon osallistuvat solutyypit. Immunologian dosentiksi Pekka Häyry nimettiin vuonna 1970. Tutkimustyön lomassa hän toimi Kirurgisen sairaalan apulais-

lääkärinä ja valmistui kirurgian erikoislääkäriksi 1973. Vuonna 1979 Pekka nimitettiin transplantaatioimmunologian ja -kirurgian henkilökohtaiseksi ylimääräiseksi professoriksi. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi hänet valittiin vuonna 1989.

Eduskunta julisti vuonna 1974 haettavaksi erityismäärärahan elinsiirtojen tulosten parantamiseksi. Pekka Häyryn yhdessä professori Theodor Scheininin kanssa laatimasta esityksestä määräraha myönnettiin ja tällä Häyry perusti Transplantaationlaboratorion nykyiseen Haartman-instituuttiin. Transplantaatiolaboratoriosta tuli nopeasti merkittävä tutkimus- ja diagnostinen yksikkö, jonka esimiehenä Häyry toimi eläkkeelle siirtymisensä asti.

Perustutkimuksen lisäksi Transplantaatiolaboratoriossa kehitettiin elinsiirännäisten hylkimisvasteen seuranta, joka perustui toistuviin ohutneulalla otettuihin solunäytteisiin siirretystä munuaisesta tai maksasta. Menetelmä herätti laajaa kansainvälistä huomiota, josta osoituksena noin sata tutkijaa ympäri maailmaa vieraili laboratoriossa oppimassa soludiagnostiikkaa.

Kun uusien tehokkaiden immuunivasteen estolääkkeiden ansiosta akuutti hylkimisreaktio oli saatu hallintaan, suuntautui Häyryn tutkimus selvittämään patoge-

neettisiä mekanismeja, jotka aiheuttavat krooniseen hylkimisreaktioon liittyvät verisuonimuutokset. Transplantaatiolaboratoriosta valmistui yli 30 Häyryn ohjaamaa tohtorin väitöskirjaa.

Häyryllä oli hyvin laaja kansainvälinen yhteistyöverkosto. Hän oli eri otteessa vierailevana professorina useissa yliopistossa: Universite Rene Descartes Pariisi 1973–1979, Duke University of North Carolina 1977, University of Adelaide South Australia 1981 ja University of Calgary 2002. Häyry toimi useamman kansainvälisen elinsiirtokongressin puheenjohtajana ja oli vuosina 1996–1998 International Transplantation Societyn presidentti. Hän oli myös lukuisten immunologian ja elinsiirtokirurgian alan kansainvälisen julkaisun toimituksen tai toimitusneuvoston jäsen. Vuosina 1990–1995 Häyry toimi Varsinais-Suomen osakunnan inspektorina.

Pekka Häyry sai osakseen palkintoja ja kunnianosoituksia, joista mainittakoon Äyräpään palkinto 1988, tšekkiläisen elinsiirtoyhdistyksen Kaarle Pvilikin palkinto 2006 ja hyvin arvostettu Sir Peter Medawar -palkinto ja -mitali 2006. Hänelle myönnettiin runsaasti kunniamerkkejä, joukossa Suomen Leijonan ja Suomen Valkoisen Ruusun komentajamerkit. Hän oli myös Pyhän Karitsan Agnus Dein, italialaisen Order of Meritin, argentiinalaisen Mayo al Meriton ja kreikkalaisen Order of Phoenixin ritarikuntien komentaja.

Monenlaisten kontaktien kautta lääkealan yrityksiin Häyry sai nämä lahjoittamaan lääkkeitä ja laitteita Lähi-idän patriarkaattien ylläpitämiin sairaaloihin, muun muassa Turkissa, Israelissa ja Egyptissä. Tästä hyväntekeväisyystyöstä Häyrylle myönnettiin useita kunniamerkkejä ja

Konstantinopolin patriarkka Bartholomeus palkitsi hänet arvonimellä ”Archon Megas Referendarios.”

Pekka Häyryn isä, agronomi ja kauppaneuvos Olavi Häyry, vuokrasi Histan kartanon mailta Nuuksion Sahajärveltä kesäasunnokseen vanhan torpan, jonka kunnosti perusteellisesti. Kun kartanon pojat joutuivat kesäisin harventamaan sokerijuurikasta, päätti Olavi Häyry laittaa myös Pekan samaan työhön. Ensimmäisen työpäivän päätyttyä sekä kartanon pehtori että Pekka itsekin totesivat, että kaikki ei mennyt ihan niin kuin piti. Riveissä oli nimittäin paikoin jäljellä vain rikkaruohoja ja sokerijuurikkaan taimet oli nyhdetty pois. Tekikö Pekka sen tahallaan välttyäkseen tältä ikävähköl-tä hommalta, on jäänyt arvoitukseksi. Maatalous jäi kuitenkin kytämään Pekan mieleen ja niinpä hän vuonna 1979 osti itselleen Sakkola-nimisen maatilan Karjalohjalta. Siellä hän puolisonsa Leena kanssa kasvatti hevosia ja lampaita ja tuotti kaupallisesti verta ja vasta-aineita sekä diagnostiikan että tutkimuksen käyttöön.

1980-luvulla lopulla Pekka liittyi ortodoksiseen kirkkoon. Hän rakennutti Sakkolaan punatiilistä kappelin kellotapuli-neen bysanttilaiseen tyyliin. Pyhän Markuksen kappeli valmistui 1997 ja sinne hänet ja Leena oli tarkoitus haudata.

Pekka oli harvinaisen värikäs ja moniulotteinen henkilö. Sopiva yhdistelmä lahjakkuutta, ahkeruutta ja aina riittävää itse-tuntoa oli mittavien saavutusten salaisuus. Tutkijana hän oli ennen kaikkea taitava ja aikaansaava johtaja. Hänen suora-puheisuutensa ja välillä jyrkätkin kannan-otot eivät aina kaikkia miellyttäneet, mutta pohjimmiltaan Pekka oli empaattinen ja auttamishaluinen lääkäri.

Leif C. Andersson ja Risto Ihamuotila